

De ziua Bincredinciosului Voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt — „Mare ctitor de locaşuri sfinte”

Hărăzit de pronia Divină (Ioan 1, 6), să intre în moştenirea părintelui său ia contact cu pământul şi oamenii lui la 12 aprilie 1457, cărora avea să le conducă destinele, în cea mai lungă şi mai glorioasă domnie, pe care a cunoscut-o ţara.

Deşi, era ales de ţară după datina şi rânduielile pământului, „pomăzuit” pe Câmpia Direptaţii de Teoctist I (1451—1477), părintele spiritual al Moldovei, în strigătul de bucurie al mulţimii, în sunetul clopotelor şi murmur de rugăciune, considera această înaltă demnitate, ca fiind din Voia lui Dumnezeu, Stăpânul tuturor veacurilor.

De aici încolo, va căuta să nu dezminţea cu nimic încrederea ce i-a fost acordată şi vreme de aproape o jumătate de veac, a îngemănat cu dăruire virtuţile patriotice cu o rară vrednicie creştină, jertfindu-se deopotrivă pentru ţară şi pentru credinţă.

Numerose sunt tradiţiile şi legendele, care ni-l prezintă ca pe un om profund religios, pe care însuşi, istoricii de ieri, şi de azi, au fost nevoiţi să i-o sublinieze şi să găsească în ea explicaţia multor fapte săvârşite (Ps. 32, v. 18) de bincredinciosul voievod.

Nu spre laudă departă a înaltat atâtea locaşuri sfinte, pentru poporul său, înzestrându-le cu moşii, oameni, cu obiecte şi cărţi de cult, ci ca un creştin convins toate le făcea pentru mântuirea sufletului său şi spre slava lui Dumnezeu, spre care îşi ridică gândurile şi nădejdea, ori de câte ori se găsea la vreo strămoare sau necaz, bucurie sau norocire (Ps. XXXIII, 17).

Niciodată nu s-au zidit atâtea locaşuri civile şi bisericesti şi într-o formă atât de desăvârşită şi mai ales bisericile erau aşa de numeroase, încât poporul în secolele următoare, a atribuit lui Ştefan cel Mare şi Sfânt, tot ce era biserică veche.

Mărturie stau şi astăzi, numeroase locaşuri sfinte reînnoite, ridicate din temelie sau completări de noi zidiri la cele existente, pe teritoriul ţării sale şi chiar în afara hotarelor ei: Transilvania, Ţara Românească şi la Muntele Athos din Grecia, înzestrându-le cu bunuri materiale şi imunităţi.

„Şi au făcut 44 de mănăstiri”, afirmă Grigore Ureche (1590—1647) în „Letopiseţul Ţării Moldovei” pag. 71. De aceea, în desfăşurarea lucrării, vom încerca să enumerăm ctitoriile sale bisericesti pe grupe pentru a atinge sau depăşi cifra prezentată de cunoscutul cronicar.

I. DANIL, ADAOSURI, BISERICI NOI, ÎMBUNĂTĂŢIRI LA MĂNĂSTIRILE PREEXISTENTE.

Numerose sunt daniile făcute mănăstirilor zidite de înaintaşi săi: Probota, Moldoviţa, Humor, Horodnic, Iţcani, Bohotin, Bisericiani şi Pângăraţi.

La Mănăstirea Neamţ, construieşte biserica cu hramul „Înălţarea Domnului” (1497), după lupta de la Codrii Cosminului cu polonii. Biserica se păstrează până astăzi.

La Mănăstirea Bistriţa, construieşte Clopotniţa cu paraclis, închinat „Sfântului Mare Mucenic Ioan cel Nou de la Suceava” (1498), care se păstrează până astăzi.

La Dobrovăţ-Neamţ, construieşte o biserică nouă cu hramul „Porogărea Sfântului Duh” (1503), astăzi biserică de enorie.

II. CTITORII PROPRII:

Mănăstirea Putna, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1466), devenită necropolă pentru familia domnească, Ion Neculce (1627—1745) în lucrarea sa „O samă de cuvinte” zice: „Şi așa au făcut mănăstirea de frumoasă, tot cu aur poleită; zugrăveală mai mult aur decât zugrăveală şi pre dinăuntru şi pre denafară şi acoperită cu plumb” (pag. 8). Sfinţită de un împunător sobor de clerici, în prezenţa Marelui Ctitor şi a familiei sale, oştieni, dregători, credincioşi din toată Moldova la 3 septembrie 1470. Din strădania bincredinciosului ctitor, primul egumen al mănăstirii a fost adus de la Mănăstirea Neamţ, Arhimandritul Ioasaf cu un grup de monahi, care pun bazele unei renumite şcoli şi atelier de miniaturişti, copişti,

(Continuare în pag. a 2-a)

Ierodiarcon TEOFILACT COBĂCA
Mănăstirea Putna — Suceava

Vorbirea în limbi

Cele trei mari imperii ale antichităţii (egiptean, asiro-babilonian şi roman), care şi-au revendicat succesiv supremaţia asupra Israelului, precum şi anii mulţi de împilare şi încercările de deznationalizare, n-au reuşit să-i desfiinţeze pe evrei ca popor. Frecvenţele deportări, exilurile şi severele prigoane, au generat un fenomen mai puţin obişnuit pentru lumea antică: constituirea unei puternice diaspore evreieşti. Acele părţi din sânul populaţiei evreieşti, dislocate de stăpânirile vremelnice, şi împrăştiate printre celelalte seminţii, s-au organizat cu timpul, devenind puternice comunităţi, în cele mai îndepărtate colţuri ale lumii. Trăind în mijlocul acestor populaţii majoritare, evreii trebuiau să se adapteze noilor condiţii socio-politice, astfel, fie că-şi păstrau limba maternă (ebraică), dar cu circulaţie restrânsă, doar în cadrul comunităţii lor, însuşindu-şi în paralel şi limba ţării în care trăiau; fie cu timpul şi-au uitat limba originală, adoptând-o pe cea a ţării respective (cum este cazul comunităţii evreieşti din Alexandria Egiptului, care cu timpul s-a elenizat, şi care, din raţiuni de ordin religios, a tradus Vechiul Testament în limba greacă, rezultând Septuaginta), fie că, prin contopirea de elemente lingvistice din limba originală cu elemente din limba adoptivă, au apărut noi dialecte, cum este cazul idişului (amestec de elemente lingvistice ebraice cu elemente germanice), sau sefarda (dialect al evreilor din mediul hispanic).

În pofida împrăstierii lor printre celelalte popoare, chiar uitându-şi limba originală, evreii şi-au păstrat totuşi nealterate fiinţa şi specificul lor naţional, acest fapt datorându-se în exclusivitate Torei. Fiecare evreu, din orice categorie socială ar fi făcut parte, îşi avea în casă Legea sfântă, legea care-l făcea să se simtă apropiat de Dumnezeu, şi de cetatea sfântă: Ierusalimul. Există chiar o poruncă, sacrasantă pentru orice evreu, ca fiecare să se prezinte de trei ori pe an în Templul din Ierusalim, în orice colţ al lumii s-ar fi aflat, pentru a se închina şi pentru a-şi aduce obolul la templu „De trei ori pe an să se înfăţişeze toţi cei de parte bărbătească înaintea Domnului Dumnezeu, la locul pe care-L va alege el: la sărbătoarea azimelor, la sărbătoarea săptămânii, şi la sărbătoarea corturilor... şi fiecare să vină cu dar în mâna sa, după cum l-a binecuvântat Dumnezeu” (Deut. 16, 16). Acestea erau cele trei mari sărbători religioase ale evreilor din cursul unui an.

Privite lucrurile din această perspectivă, nu ne este greu să ne imaginăm mulţimea nenumărată care se afla la Templul din Ierusalim cu ocazia sărbătorii de Rusali, precum şi multe graiuri, de pe întreg cuprinsul pământului, care răsunau atunci în cetatea sfântă. Tot vacarmul cetăţii, toată orchestra aceea de

glasuri, toată cea amestecătură pestriţă de graiuri străine, cerţurile şi tocmele schimbătorilor de bani de la templu, toate se curmă subit, o linişte grea şi apăsătoare se lasă peste întreaga cetate a Ierusalimului; un vuiet ca de vânt se pogorâre peste casa unde stăteau ascunşi apostolii Răstignitului, limbi ca de foc se împart peste capul fiecăruia, dintre ei, şi iată, aceşti galileeni simpli şi fără multă ştiinţă de carte, încep dintr-o dată să rostească în auzul asistenţei, cuvinte străni, despre un Dumnezeu care a murit şi a înviat, şi o mare parte din're cei de faţă aud, fiecare în limba lui, cele ce li se vorbesc, înţelegându-le cu claritate, iar o altă parte dintre cei prezenţi, părându-li-se că apostolii bolborosesc doar cuvinte fără noimă, îi hulesc, acuzându-i că sunt „plini de must”, deşi era doar ceasul al nouălea din zi. O stare de confuzie totală se creează: unii aud şi înţeleg cu claritate, fiecare în limba lui, vorbindu-li-se despre fapte minunate; alţii, dimpotrivă, nu înţeleg nimic, totul părându-li-se doar o simplă şi ieftină mascaradă. Cei care înţelegeau erau evreii veniţi din diaspora, denumiţi de autorul cărţii Faptele Apostolilor, care relatează acest episod, după regiunea sau ţara din care proveneau „parşi, mezi, elamiţi, mesopotamieni, capadocieni, frigieni, pamfilieni, egipteni, libieni, cirenieni, romani, cretani, arabi” (Fp. 2, 9—10), şi care înţelegeau cele ce vorbeau apostolii „despre faptele minunate ale lui Dumnezeu” (Fp. 2, 11) în limba lor.

Cealaltă parte a mulţimii, hulatorii apostolilor, cei care susţineau că aceştia sunt beţi, şi că doar bolborosesc cuvinte fără noimă, erau contrariaţi pentru că nu înţelegeau nimic. Aceşti ascultători erau, fără îndoială localnicii din Ierusalim, şi care nu cunoşteau altă limbă decât cea ebraică, care se vorbea în acel timp în Palestina.

Văzând nedumerirea iscată în mulţime, Petru făcându-se purtătorul de cuvânt al cetei apostolilor, se simte îndatorat să explice: aceştia (apostolii) nu sunt beţi, aşa cum încearcă unii dintre voi să îi acuze, ci iată, sub ochii voştri, aici în faţa voastră s-a împlinit o minune dumnezeiască, un fapt care a fost profetizat încă de cei din vechime: „În zilele din urmă, zice Domnul, voi turna din Duhul Meu peste tot trupul şi fiii voştri şi fiicele voastre vor prooroci şi cei mai tineri ai voştri vor vedea vedenii şi bătrânii voştri vise vor visa” (Ioil 3, 1). De data aceasta, Petru se adresează evreilor localnici în limba lor maternă (ebraică), căci aceştia sunt cei care nu i-au înţeles pe apostoli mai înainte, necunos-

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. N. STOIA

Pr. prof. dr. NICOLAE NEAGA — Prinos de cinstire

Prin cei 211 ani de existenţă, Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna”, a Universităţii „Lucian Blaga” din Sibiu, este socotită pe drept cuvânt o instituţie venerabilă.

Nu este desigur întâmplător nici faptul că tot aici, la Sibiu, durează de 144 de ani şi „Telegraful Român”.

Am mai putea adăuga „Îndrumătorul bisericesc”, care în 1997 a intrat în cel de al 140-lea an al existenţei.

Trăinicia seculară a acestor „monumente” ale spiritualităţii transilvănene se datorează unui şir de mari personalităţi eclesiasice: ierarhi, profesori şi preoţi, care le-au slujit cu dăruire, în vremuri bune, ca şi în vremuri de restrişte, din păcate, acestea din urmă fiind precumpănitore faţă de cele dintâi.

În rândul acestor personalităţi se înscrie şi eruditul dascăl de Teologie şi vrednic slujitor bisericesc dr. Nicolae Neaga, ajuns la vârsta patriarhală de 95 de ani (s-a născut în 26 iulie 1902, la Răhău, jud. Alba).

După periodizarea atât de inspirată a învăţământului teologic sibian, făcută de către părintele prof. dr. Mircea Păcurariu, în prestigiosul volum: „Două sute de ani de învăţământ teologic la Sibiu” (Sibiu, 1987), părintele prof. dr. Nicolae Neaga aparţine generaţiei de aur a mitropolitului Nicolae Bălan, îndrumătorul Academiei teologice „Andreiene” între 1920—1955. Ilustrul dascăl şi-a prelungit însă activitatea la catedră cu aproape un sfert de veac, peste epoca lui Nicolae Bălan, pentru că s-a pensionat numai în 1973.

I-a avut colegi de profesorat pe Nicolae Colan, ajuns episcop la Cluj şi mitropolit la Sibiu, Ilie Beleuţă, Nicolae Terchilă, Dumitru Stăniloae, Nicolae Popoviciu, ajuns episcop la Oradea, Liviu Stan, Grigorie Marcu, Teodor Bodogae, Spiridon Căndea, Corneliu Sârbu, Gheorghe Şoima, Nicolae Mladin, ajuns mitropolit al Ardealului, Dumitru Călugăr, Ştefan Lupşa, Dumitru Belu, Sofron Vlad, Milan Şesan, Iorgu Ivan (intrat în al 98-lea an de viaţă), Isidor Todoran, Alexandru Moisiu — nume cu deosebită rezonanţă în istoria învăţământului şi a scrisurii teologice din Transilvania.

Şi-a asigurat accesibilitatea în acest cerc de valoroşi dascăli printr-o solidă pregătire liceală, universitară şi postuniversitară, pe care şi-a acumulat-o într-un interval de timp de 14 ani (1914—1928) şi urmând un lung traseu, pe care se înscriu oraşe precum Sebeş, Braşov, Orăştie, Cernăuţi, Atena, Strasbourg.

I-a fost hărăzit să se numere între profesorii cu cea mai îndelungată activitate didactică, însumând 45 de ani de predare (1928—1973) a unor discipline ca Arheologia biblică, Introducerea în Vechiul Testament, Exegeza şi Limba ebraică şi devenind o autoritate de referinţă în domeniul Studiilor biblice.

Ceea ce l-a caracterizat ca profesor, a fost totala devoţiune pentru munca la catedră, astfel încât profesiunea a devenit modul firesc al existenţei sale.

Timp de 6 ani (1946—1952), părintele profesor dr. Nicolae Neaga a fost şi dirigitorul, în calitate de rector, al Academiei şi mai apoi al Institutului Teologic Universitar din Sibiu. I s-a oferit astfel posibilitatea de a face dovada şi aleşilor sale calităţi de bun gospodar şi organizator, dar mai ales a deosebitei sale ţinute morale şi a omniei în relaţiile cu colegii şi cu studenţii.

O lungă listă bibliografică, pe care, din păcate, n-o putem ataşa acestui excurs biografic, vine să confirme în persoana profesorului dr. Nicolae Neaga şi pe eminentul şi prodigiosul autor de cărţi, articole şi studii de Istorie, Exegeza şi Teologie biblică, cu care a acoperit întregul spaţiu al specialităţii veterotestamentare.

Dăruit cu o vocaţie asemănătoare cu cea a profeţilor, părintele profesor dr. Nicolae Neaga nu a transmis doar cunoştinţe şi adevăruri teoretice, generaţiilor de studenţi cărora le-a fost dascăl, ci a contribuit în chip pilduitor şi la modelarea caracterului lor, însuflându-le dragostea şi dorul după valorile traicne ale creaţiei şi moralităţii creştine.

Prestigiul ilustrei sale personalităţi s-a făcut remarcat şi din amvonul catedralei mitropolitane din Sibiu, iar în ultimii ani şi ai celei din Timişoara.

Cunoscătorilor în domeniul studiilor biblice, în care s-a consacrat părintele prof. dr. Nicolae Neaga, le sunt familiare nume ca I. P. Brătioţsis, V. Vellaz, I. Diouuniotis, Gr. Papamihail, Hristu Andrusos, de la Atena, ca şi ale altor personalităţi precum L. Dennefeld, I. Aman, I. Cause, D. Jäger, P. Dib, Charles Diehl, C. L. Fillion, J. Podéschard, J. M. Lagrange, I. Condamin de la Strassbourg şi Lyon. Toţi aceşti remarcabili specialiştii în domeniile Studiilor biblice, Limbilor orientale, Dogmaticii şi Bizantinologiei i-au fost profesori şi îndrumători apropiaţi. Nu exagerăm cu nimic afirmând că, astăzi, numele părintelui profesor dr. Nicolae Neaga se înscrie, de drept, printre cele ale acestor eminenţi savanţi, la înălţimea cărora s-a ridicat, printr-o stăruitoare şi plină de dăruire osteneală, care se întâmplă să fie şi a unei vieţi binecuvântate cu ani mulţi, luciditate şi sănătate.

Pe lângă toate acestea, părintele profesor dr. Nicolae Neaga este vrednic a primi prinosul recunoştinţei şi alesei noastre cinstiri.

Pr. Prof. DUMITRU ABRUDAN

Rolul Bisericii Române din Transilvania şi Banat în păstrarea fiinţei naţionale a poporului român

(VIII)

te, ca şi introducerea limbii române în Biserică. În fruntea acţiunii se situează personalităţi dinamice precum Dimitrie Ţichindeal, Moise Nicoară, Damaschin Bojincă, mai apoi Vincenţiu Babes. Să nu uităm că episcopatul dădea dreptul de reprezentare în dietă, ceea ce dădea posibilitatea şi prestigiu de a acţiona pentru emanciparea politică şi socială a neamului românesc, aşa cum făcuse Inocenţiu Micu.

Acelaşi deziderat major: emanciparea Bisericii Ortodoxe Române şi constituirea unei ierarhii autonome, independentă de cea sârbă, s-a manifestat în Revoluţia de la 1848—1849. Din acest motiv, în nici una din celelalte provincii româneşti nu se constată prezenţa unui număr atât de impresionant de preoţi

care au participat activ la evenimentele revoluţionare din Banat. Numai la Adunarea de la Lugoj au participat vreo două sute de preoţi, iar după înăbuşirea revoluţiei, numărul preoţilor aneşaţi, deportaţi sau închişi pentru participarea lor la revoluţie se ridică la impresionanta cifră de 70, în afară de cei care s-au putut refugia.

Revoluţia română de la 1848—1849 din Transilvania a fost manifestarea puternicei conştiinţe naţionale la care se ridicase poporul român, o conştiinţă de nezdruccinat, chiar dacă revoluţia a fost înăbuşită — o importanţă vină având-o conducătorii revoluţiei ungare. Ideologia fruntaşilor români ardeleni de la 1848 avea un fundament solid, cel ridicat de Inocenţiu Micu, de Şcoala Ardeleană, de marele

Supplex din 1791; aveau şi experienţa oferită de răscoala lui Horea.

Programul revoluţiei a fost conceput la Sibiu, în martie, de către Simion Bărnuţiu. El a cerut, înainte de toate, recunoaşterea egalităţii naţiunii române cu celelalte, urmând ca din aceasta să se nască transformările înnoitoare de care avea nevoie societatea transilvană. La Blaj, în catedrală şi pe Câmpia Libertăţii, unde Adunarea Naţională a fost precedată de cei doi episcopi, ortodox şi unit, programul lui Bărnuţiu s-a impus. În actele Adunării de la Blaj regăsim dorinţe şi cereri referitoare la refacerea unităţii Bisericii Române, organizarea ei sinodală, combaterea absolutismului ierarhic. Unii preoţi au fost prefeţi şi tribuni de cete militare — sub comanda prefectului general Avram Iancu —, care au apărut cu arma existenţa naţiunii române pusă în primejdie de terorismul unguresc, mulţi alţii suferind schingiuiri sau moarte de martir, întrucât s-au pus în fruntea sateilor pentru dreptate şi libertate.

Arhid. prof. dr.
CONSTANTIN VOICU
Dr. MIHAI RACOVITAN

Vorbirea în limbi

(Urmare din pag. 1)
când alte limbi, acuzându-i că ar fi beti.

Textul din Faptele Apostolilor (2, 1—13) este sin-urul dealtief din întreaga Sf. Scri tură, care vorbește explicit despre acest fenomen de sorgintă divină — vorbirea în limbi (glosolalia) — și pe care îl putem defini ca un dar suprafiresc atribuit de Dumnezeu unor oameni aleși (apostolii), prin care li s-a conferit acestora calitatea și capacitatea de a vorbi într-o limbă străină (necunoscută în prealabil) limbă prin care s-au făcut perfect înțeles, devenind un mijloc prin care ei au comunicat și au făcut accesibilă învățătura și voia lui Dumnezeu oamenilor din întreaga lume, căci fiecare din cei care au asistat la acest minunat eveniment, odată întors la casa lui, în țara lui, va deveni la rândul său un martor și un mesager al acestei învățături.

Deși a fost cu adevărat un dar de la Dumnezeu, merit să înfrângă necredința evreilor și neștiința celor dintre neamuri „Limbile sunt spre semn nu credincioșilor, ci necredincioșilor” (1 Cor. 14, 22), care să-i uimească prin suprafirescul său, obligându-i să accepte realitatea invierii și să pecetuiască actul de naștere al Bisericii creștine, vorbirea în limbi a fost un dar divin cu o durată istorică limitată, care nu-și mai justifică rațiunea de a exista, odată ce credința în Dumnezeu a biruit lumea „Proorociile se vor desființa; darul limbilor va înceta” (1 Cor. 13, 8), din moment ce aceste

fapte s-au împlinit ca realitate istorică evidentă.

Prevalându-se de anumite texte din Sf. Scriptură, care aparent numai, s-ar părea că sunt mai absoense și mai greu accesibile, sectele neoprotetante, și în speță pentecostalii, încearcă să reactualizeze vorbirea în limbi și importanța ei pentru lumea modernă, lume care după părerea lor s-a instrăinat de Dumnezeu, iar prin acest dar Dumnezeu comunică oamenilor tainele Sale, vitale pentru salvarea ei.

Cel puțin de două lucruri ar trebui să țină cont reprezentanții acestor s-cte: în ce măsură își mai justifică actualitatea și eficiența astăzi, într-o lume în care credința creștină este îmbrășată majoritar, un dar al lui Dumnezeu care și-a avut prin însăși natura lui, un scop și o destinație bine delimitate ca timp și spațiu, anume aducerea la credință a neamurilor (1 Cor. 13, 8), precum și faptul că există o mare diferență între darul vorbirii în limbi, practicat de Sf. Apostoli, prin care aceștia s-au făcut înțeles cu claritate de toți, și bolboroseala însoțită de gesturi, stranii (salturi, tremurături, bătăi din palme, etc.) așa cum o practică sectanții, care ține mai degrabă de domeniul patologicului, despre care însuși marele Ap. Pavel avea cuvinte aspre „Dacă prin limbi nu veți da cuvânt lesne de înțeles, cum vor cunoaște ce ați grăit? Nu veți fi decât niște oameni care vorbesc în vânt” (1 Cor. 14, 9).

(Urmare din pag. 1)

lucrări tehnice a metalelor prețioase, ceramică, pictură, sculptură, pregătirea clericilor prin discipline teologice, muzică psaltică, în limbile slavă, greacă și maternă. Școala a funcționat neîntrerupt până la 1783, sub stăpânirea vremelnică a Austro-Ungariei. Ia ființă și un spital, atestat documentar și sub domnia lui Alexandru Lăpușneanu. Un palat domnesc (1473), care a fost refăcut în zilele noastre.

Anul acesta se împlinesc 531 ani de la zidirea mănăstirii, când ctitoria sa de la Putna, e îmbrăcată în haină nouă de urmașii săi, având în sâmul ei valori istorice fără egal precum și mormântul cu osemintele trude și sfinte, care o acoperă cu imensul său prestigiu.

Mănăstirea Voroneț, cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe”, (1488) unde s-a retras Duhovnicul marelui voievod Daniil Sihuștru, canonizat în 1992. Biserica este pictată interior și exterior pe fond albastru. Aici sunt moaștele marelui sihastru, în schivnicie i s-a dat numele de David, cum sună inscripția-epitaf. Astăzi mănăstire de maice.

Mănăstirea Tazlău, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” (1496). În folosință și astăzi.

III. BISERICI DE ENORIE:

Bădeuți, lângă municipiul Rădăuți, cu hramul „Sfântul Mucenic Procopie” (1487). Astăzi în ruine din timpul primului război mondial.

Pătrăuți, lângă Suceava, cu hramul „Înălțarea Sfintei Cruci”, (1487), inițial a fost un schit de călugărițe. Biserica este pictată, folosită ca biserică de enorie.

Biserica cu hramul „Sfântul Ilie” lângă Suceava, (1488), posedă pictură și e folosită ca biserică de enorie.

Biserica domnească din Vaslui, cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul” (1490). Refăcută la 1820. Astăzi biserică de enorie.

Biserica domnească din Iași, în fața Palatului de Cultură, cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae” (1491—1492). Refăcută 1675—1678. Aici se făcea ungerea domnitorilor moldoveni, după mutarea capitalei de la Suceava la Iași.

Biserica din Hârlău, cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe”, (1492). Astăzi folosită ca biserică de enorie.

Biserica din Borzești cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1494). După tradiție, în acest sat, s-a născut și a copilărit marele voievod. Biserica se păstrează și astăzi, folosită ca enorie.

Biserica din Dorohoi, cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae”, (1495) restaurată 1896, folosită ca enorie, în prezent.

Biserica din Huși, cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, (1495). A fost refăcută la 1795 și 1910. A servit drept catedrală episcopală între anii 1598—1948. Astăzi mănăstire de călugări.

De ziua Bincredinciosului Voievod

Biserica de la Războieni, cu hramul „Sfântul Arhanghel Mihail”, (1496), în amintirea crâncenei bătălii din 1476. Astăzi mănăstire de călugărițe.

Biserica Popăuți din municipiul Botoșani, cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae”, (1496) a suferit multe restaurări. Turnul clopotelor se mai păstrează inițial. A servit un timp și ca mănăstire, până la secularizare (1863). Astăzi, folosită ca enorie.

Biserica din municipiul Piatra Neamț cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul”, (1497), alături un turn al clopotelor (1499). Ambele construcții se păstrează și astăzi, folosite de parohie.

Biserica din Volovăț, lângă municipiul Rădăuți, cu hramul „Înălțarea Sfintei Cruci” (1500), construită pe locul unde potrivit tradiției, a fost o biserică din lemn ridicată de Dragoș Vodă, adusă la Putna în parohie. Servește ca enorie.

Biserica din Reușeni, județul Suceava, cu hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul” (1503). Aici a fost ucis Bogdan al II-lea, tatăl bincredinciosului voievod. Biserica a fost terminată de fiul său Bogdan al III-lea (1504).

La aceste mănăstiri și biserici, ctitorii proprii, ale slăvitului voievod, se cunoaște exact data zidirii, după pisaniile care s-au păstrat.

IV. CTITORII ATRIBUITE LUI ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT

Dintele vremii, vicisitudinile istorice, ce au urmat de-a lungul celor cinci veacuri de la zidirea lor, le-au adus unele modificări și preferențe. De aceea, sunt multe biserici, la care nu se poate face precizări, din lipsă de documente și pisani, dar pe care unii istorici și tradiția le atribuie lui Ștefan cel Mare și Sfânt. Cronicarul Ion Neculce s-a orientat și el după tradiție, cum singur consemnează: „Fapte ce sântu audzite den om in om, de oameni vechi și bătrâni”. Această dovedește că tradițiile orale sunt mult mai rezistente, decât inspirațiile săpate în piatră sau documentele risipite, distruse și dispărate cu timpul.

Biserica Albă din Baia, județul Suceava, cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe”, ridicată după 1467, în amintirea luptei cu Matei Corvin. Biserica din Scănteia, la nord de Iași. Biserica Sfântul Nicolae din Șcheia lângă Roman. Biserica Sfântul Ilie din Florești lângă Vaslui, Cotnari, județul Iași, Ștefănești (Iași pe Prut), Șipote-Suceava, alta pe platoul Cetății de Scaun Suceava. O biserică la Mănăstirea Căpriana lângă Chișinău, Republica Moldova. O biserică cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae”, în Cetatea Chilia. O biserică paracelis, „Sfântul Nicolae” la Cetatea Neamț, alta în cetatea Hotin și alta la Cetatea Albă. O biserică cu hramul „Sfântul Mucenic Dumitru în târgul Suceava (1498), după cronică lui Grigore Ureche. Biserica din orașul Târgu Frumos - Iași (Prof. I. Ursu o atribuie lui Ștefan ca ctitor principal).

V. BISERICI ALE RUDELOR SALE ȘI MARI DREGĂTORI

Desigur că aceștia au ridicat biserici pe moșiile lor, cu consimțământul marelui voievod.

Biserica Precista din Bacău, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” (1491) a lui Alexandru, fiul lui Ștefan cel Mare (+ 1496).

Biserica din Dolhești Mari (1481) a lui Șendrea, cumnatul marelui voievod, servește ca biserică de enorie.

Biserica din Bălnăești, cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae” (1490—1499), lângă Siret ridicată de Logofătul Ioan Tăutul, care a slujit cu credință pe bincredinciosul voievod, timp de 30 de ani. Tot aici este înmormântat (+ 1511).

Biserica din comuna Arbore județul Suceava, cu hramul „Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul”, (1502), construită de Părcălabul de Suceava Luca Arbore, slujitor credincios al lui Ștefan cel Mare și Sfânt, Bogdan al III-lea și Ștefăniță (ucis de acesta din urmă 1523) înmormântat în ctitoria sa de la Arbore.

VI. CTITORII PESTE HOTARELE ȚĂRII MOLDOVEI

Tradiția și unii istorici îi atribuie lui Ștefan cel Mare și Sfânt, biserica-mănăstire de la Vad pe Someș, unde a funcționat și o episcopie întemeiată de Marele Voievod, pentru întărirea ortodoxiei a românilor transilvăneni din cele 68 de sate întinse în dar de la Matei Corvin (1458—1490), în jurul cetății Ciceul și Cetatea de Baltă în 1475. Astăzi biserică de enorie.

Biserica din Feleac lângă Cluj-Napoca, (ambele au planul bisericilor din Moldova), fostă reședință de mitropolie. Azi biserică de parohie, cu hramul „Sfânta Cuvioasă Parascheva”. O ultimă restaurare în 1988 când s-au împlinit 500 de ani de la zidirea ei.

Biserica din Râmniceul Sărat, Țara Românească, cu hramul „Sfânta Cuvioasă Parascheva” (1474), refăcută de Constantin Brâncoveanu.

La Mănăstirea Zugravu din Muntele Athos — Grecia, cu ajutor material însemnat din partea slăvitului voievod s-au făcut reparații la întregul așezământ monahal și s-a construit din temelie: spitalul, sufrageria, canalul de apă, fântână și turnul pentru corăbii, (1502).

La Mănăstirea Grigoriu din Muntele Athos-Grecia, o reînnoire generală în 1500, cu ajutor dat de Ștefan cel Mare și Sfânt.²

De aceea după canonizare, inspirație și din tablourile votive, apare zugrăvit pe icoanele noastre, plin de zile, îmbrăcat în ținută princiară, în mâna dreaptă ține cu demnitate Sfânta Cruce simbolul credinței ortodoxe, pe care a apărât-o cu dăruenie, iar în mâna stângă ține după dreptate o biserică (de obicei Mănăstirea Putna), de unde și fraza din tropar: „mare ctitor de locașuri sfinte”.

„Dar ce minte așa de bogată în gânduri, ce limbă așa de îndestulată în cuvinte, ce meșteșug așa de iscusit... ca să poată lauda după vrednicie pe cel ce atâtea zidiri de locașuri sfinte a făcut, care cu viețile ne-a apărât, cu înțelepciune ne-a ocărmit și pe toate lucrurile sale cu credința în Dumnezeu le-a pecetluit... Dar ce îndoielă putem avea de credința lui, pe care nu în cuvinte numai, ci din inimă cu căldură a mărturisit-o... Pe cât de biruințele lui pământul acesta sună, pe atâtea de slujbele ce se cântă, în bisericile ce a zidit răsună”.³

Prețutindeni, de-a lungul și de-a latul Moldovei, firul vieții și al istoriei se toarcă din moștenirea lui. Și după moarte ca și când era în viață se întâmplă așa cum spune cronicarul Grigore Ureche: „unde nu cugetal acolo îl aflai” căci chipul său nimbă de sfințenie se ridică peste creștele veacurilor.

Passul său biruitor, îndrăzneț și sigur s-a imprimat și-l simțim pe scările cetăților, pe drumurile târgurilor și ale satelor, pe potecile munților și mai ales pe lespezile bisericilor.

Dragostea neînmurită de țară, de glia strămoșească, destoinicia războinică și iscusința politică, nu i-au fost egale decât de evlavie pe care i-o mărturisesc numeroasele sale ctitorii religioase.

De aceea canonizarea dreptcredinciosului voievod nu este decât un act de recunoaștere a ceea ce, de-a lungul veacurilor și permanent, poporul nostru pe bună dreptate a simțit-o față de el, căci Dumnezeu zice: „Eu preamăresc pe cei ce mă preamăresc pe Mine” (I Regi II, 30). Iar Biserica totdeauna s-a rugat și continuă a se ruga pentru ctitorii și toți binefăcătorii Sfințitorilor Locașuri: „Sfințește pe cei ce iubesc podoaba Casei Tale; Tu pe aceștia îi preaslăvește cu dumnezeiască puterea Ta” (Rug. amvonului).

Știut este că troparul unui sfânt oglindește faptele sale, prin care s-a remarcat în viața sa, în cazul bincredinciosului voievod, ca vrednic creștin și mare român, calități specifice care l-au preocupat tot timpul, să săvârșească ce este plăcut lui Dumnezeu și folositor neamului din sâmul cărăua a ieșit.

„Apărător neînfriecat al credinței și patriei străbune, „MARE CTITOR DE LOCAȘURI SFINTE” Ștefan Voievod, roagă pe Hristos, Dumnezeu, să ne izbăvească din nevoi și din necazuri” (troparul sfântului, gl. I).

NOTE:

1 Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu, manual de Istoria Bisericii Române, vol. I, București, 1980, pag. 344—354.
2 Veniamin Pocitan Ploieșteanul, Vicar Patriarhal, „Sfântul Munte al Athosului”, București, 1940, pag. 47 și 62.
3 Arhimandrit Vartolomeu Măzoreanul, în cuvântul său din 2 iulie 1762.

DIMENSIUNILE ACTUALE ALE CĂRȚII IOV

„În depărtarea de rău stă priceperea”

(Iov. 28, 28)

Mediul în care se petrece acțiunea cărții Iov și ținutul în care trăiesc personajele ei este cel al căldurilor vesnice și inăbușitoare. E ținutul verilor coninui în care omul apăsat de soarele dogoritor și de arșița obosită devine bolnav în așteptarea zadarnică a unei ploii, în căutarea grațiilor inexistente ale pădurilor sau al unui șipot de apă, care constituie o problemă esențială în mugetul setos al pământului de acolo.

Abia, ici colo, se zărește câte un tufiș închircit sau o licărire de verdeață în jurul colibelor răzlețite în pustiu fără de sârșit, ciungărită și aceea de cămila sau de capra stăpânului miserabil.

Climatul este împovărat. Când se ivește câte o furtună de nisip nenorocirea e gata. Șerpii, scorpionii, lăcustele și țânțarii constituie o altă calamitate a deșertului.

Barbații sunt istoviți de povara luptei pentru trai, iar femeile sunt mute de soarta care le este hărăzită. Copiii sunt urșuzi și triști, din privirile lor se înalță parcă un plâns inăbușit.

În condițiile unei vieți de tristețe și de suferință, într-o epocă în care dreptatea nu era a celui care o are ci a celui mai tare, Iov vine cu o filozofie socială nouă, promovează valorile veșnice și drepturile cărora le zicem fundamentale.

Iov contemplează o nouă formă de viață, care să nu mai semene cu cea de atunci, care să se deosebească de cea veche. Tendința către mai sus și de ameliorare a condițiilor de trai a dat naștere unui optimism sănătos. Iov nu credea în veșnicia acelei „pustietăți” ci întrezărea vremuri în care să fie mai mult decât ceea ce era atunci.

În cadrul acestui mod de viață dramatică Iov pune în discuție problema suferinței în general și pe cea a suierințelor oamenilor drepti în special. Dacă există iericire pentru ce atâtea suerință, dacă există dreptate pentru ce sufar oamenii drepti? Nădejdea într-un „măne luminos” nu este oare o deschidere spre mai bine când vedem ceea ce vedem? N-are oare omul dreptul la un „azi luminos”? Și-a pierdut oare actualitatea legea evoluției? Astfel judecând Iov, care devine personaj principal și caracteristic al cărții ce-i poartă numele, da

în vileag idei destul de înălțătoare pentru epoca de atunci, în lupta pentru purificarea omului și înălțarea lui într-o lume de adevăr și dreptate.

Cartea examinează ideile care guvernează viața oamenilor. Filozofia ei ne lasă să vedem întresul pentru om și legătura dintre individ și ansamblul social, rolul voinței în emanciparea omului, înțelesul virtuții, credința într-un viitor fericit când „neleguții se astâmpără și cei împovărați se odihnesc” (Iov 3, 17), când „buzele nu vor rosti nici un neadevăr și limba nu va grai nici o minciună” (Iov 27, 4).

Pentru regenerarea societății elemente sociale sunt voință și răbdarea: „Trebuie ca ceea ce sufletul a poftit aceea să și facă” (Iov 23, 13). Voința fixează tiparul vieții. Când Iov zice: „sufletul a poftit”, el se gândește la o viață curată de care vrea să aibă parte.

Problema dreptății omul o poate rezolva dacă are în el puterea de a voi.

Din cuvântarea a doua a lui Elihu (Iov 34, 1—37) rezultă că credinciosului nu-i este îngăduit să se îndoiască de realizarea dreptății.

Precum fiecare este făuritorul fericirii sale proprii tot așa este vinovat de insuccesul de care are parte (Iov 4, 17—57).

Multe dintre marile probleme ale existentei sunt insinuate destul de luminos în cartea Iov. Omul este — în lumina cărții — făptura cea mai aleasă. În mersul său către desăvârșire el trebuie să fie condus de virtute și credință: „Eu știu că izbăvitorul meu este viu” (Iov 19, 25), zice croul cărții. Cartea susține învățătura și nădejdea în venirea unui Izbăvitor, care va izbăvi pe om de suferințele sale. Cartea învață că există oameni într-adevăr tari în credință, încât orice nenorocire ar veni peste ei nu e în stare să-i frângă.

În muncă, care are sensul dreptății sociale, omul trebuie să-și afle plăcerea vieții căci „omul e făcut pentru muncă ca pasărea pentru zbor”, citim în carte.

În ce privește pacea, pacea universală după care însetează oamenii, ea e te îndicată la Iov, nu numai ca o realitate viitoare ci și ca o putere care ajută

omului să urce scara cea mai de sus a culturii: „Împacă-te mai întâi cu Dumnezeu și toate celalalte se vor adăuga ție” (Iov 22, 21).

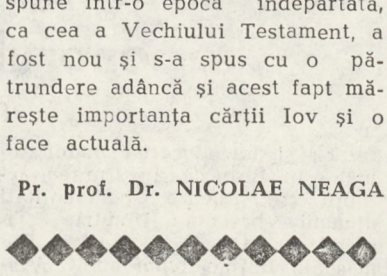
În cultură omul să vadă un ideal, în copii o bucurie, în credință un suport moral, pentru a fi „drept și fără cusur și a se feri de rău” (1,1). Să nu uite omul niciodată că socotile vieții nu el le încheie, și oricât de târziu ar veni sârșitul tot vine. Prin credință, însă, moartea pierde aspectul ei înspăimântător, considerându-se un stimul și o simplă trecere de la cele vremelnice la cele vesnice. În acest înțeles citim: „a binecuvântat sârșitul vieții lui Iov, mai bogat decât începutul” (Iov 42, 12).

Dimensiunile cărții Iov sunt actuale. Dovadă este dialectica purtată de Iov cu prietenii săi Bildad Tofar, Elifaz și Elihu, care pun în discuție, cu toată libertatea de acțiune, probleme generale în legătură cu totalitatea vieții.

Referirea cărții la problemele de știință, precum la Cosmologie („se zguduie pământul” 9,6), geografie („răsărit”, „apus” 23, 8), meteorologie („vântul de la răsărit”... 27, 21), medicină (doctori neputincioși” 13, 4), muzică („el cântă din tobă și din harfă și se desalță în sunetele flautului” 21, 12), arată că în mersul său către desăvârșire omul are de cucerit multe domenii.

Cartea Iov nu rezolvă problemele sociale. Cuvântul spus în această legătură de idei nu e ultimul dar ceea ce se putea spune într-o epocă îndepărtată, ca cea a Vechiului Testament, a fost nou și s-a spus cu o pătrundere adâncă și acest fapt mărește importanța cărții Iov și o face actuală.

Pr. prof. Dr. NICOLAE NEAGA

Doamne, ia aminte!

Bucurați-vă cu
mintea
înnourată de-a
Rugăciunii har;
Doamne ia aminte
Spre mine cel
străin
de Cruce Slântă Jertfa
Altar!

DAN BODEA

Un gând pios

În anii plini de nădejdi și lumină tinerească ai liceului, mă obișnuisem, ca într-un sfânt ritual, să împlinesc pelerinajul la Nicula, „Cetatea Mariei Prea Sfinte”, trecând printr-o altă, plină de înțelesuri și sfințitii pe la Râmeți. Ajunul Sântămăriei se încununa liturgic la fortăreața duhovnicească din Arușeni, când tinerii din întreg spațiul românesc porneau pe urmele Părintelui, care plecase și el, din ținuturile Vrancei, ca să ducă „lupta cea mare” în Transilvania. Și ardeleni l-au primit cu sufletul deschis, i-au dat ascultare toată viața, apoi, când Domnul l-a chemat, i-au dat o mână de țărână, din glia lor, spre veșnică odihnă și neobosită priveghere.

Om pașnic și hotărât, cum îl mărturisesc toți, Părintele Dometie (*6 iulie 1975) îi primea pe toți ca o gazdă minunată în „foisorul de sus” al Râmețului, ocolit neîncetat sub manta rugilor sale. Și noi, cu entuziasm de vacanță, poposeam în valra măicuțelor, ca „într-un cuib de soim”, zăbovind îndelung la mormântul din care „omul casei” (Dometie, căci acesta-i înțelesul numelui său) ne vorbea, în șoapte tainice, despre chemarea noastră în istoria nedreptății de păgâni de peste o jumătate de veac. Și ne încredeam în cuvântul Părintelui și plecam de lângă Altarul adunător de salcia bătrână și de lângă izvorul din care a crescut bisericuța Sfântului Ghelasie. Și credeam, încă nedeslușit, că ateismul materialist avea să cadă în curând.

De multe ori am alerat la mormântul Părintelui Dometie, din credința căruia, în chip profetic s-au ridicat cele două catedrale: una din pătră, a „Sfinților Apostoli”, și alta din inimă, care, ca într-un alt Tabor, se simt bine acolo (cf. Mt. 17, 4) inundate de lumină și întărite de răvna duhovnicului — un alt Ilie al vremurilor noastre.

Și când suferințele curate mi-au cerut sfat, spre o lina tineretii lor răvnitoare, Je-am îndrumat către locașul Părintelui Dometie, murmurând versurile pe care atâtea moți le știu: „Ostenit de alergare și de zbuciumul cel greu, / Veii a'la oda!” odihna lângă Bunul Dumnezeu”. Snt cuvinte dedicate Părintelui, dar pe care el le șoptește tainic celor ce „pătrunse la inimă”, rămân în obștea de pe Cheile Râmeților.

Cu trei ani în urmă, alai patriarhal așa cu cin te, în calendar, pe Cuviosul Ghelasie Arhiepiscopul, ale cărui moaște se odihnesc în racla din Paraclisul Mănăstirii, de unde împarte mângieri tuturor celor ce o ating cu credință. Și știm cu toții că ucenicul de peste veacuri al Arhiepiscopului, Părintele Dometie, așteaptă „plinirea vremii”, un nou alai patriarhal, care să așeze cu cinste osemintele, ce odihnesc, în mireasmă de sfințenie, în țărâna din curtea Râmeților.

Ierom. IUVENALIE IONAȘCU

Amintirea unui mare istoric român

Se împlinesc 30 de ani de la trecerea la cele veșnice a cunoscutului istoric ardelean, protopopul Ioan Lupaș (3 iulie 1967). Considerăm că această comemorare este un binevenit prilej pentru a-i contura personalitatea, mai cu seamă pentru cititorii mai tineri ai ziarului nostru sașuanian.

Ioan Lupaș este fiul Săliștei, comună a „Mărginimii” Sibului, care a dat țării și culturii românești, oameni de mare valoare, precum episcopul Dionisie Roman al Buzăului, profesorii Onisifor Ghibu, D.D. Roșca și atâția alții. Face școala primară confesională în satul natal, apoi se înscrie la Liceul de stat maghiar din Sibiu (1892—1899), dar un conflict cu profesorul de istorie, un maghiar sovini, îi îndreaptă pașii — împreună cu Octavian Goga — spre Liceul ortodox „Andrei Șaguna” din Brașov, unde își încheie studiile liceale. Se înscrie apoi la Facultatea de „Litere și Filozofie” (Istorie și Latină), a Universității din Budapesta (1904—1905), la care obține doctoratul în 1905, cu o specializare la Universitatea din Berlin (1904—1905). Ca student, activează în Societatea „Petru Maior” a studenților români din Budapesta și militază — alături de alți colegi — pentru editarea revistei „Luceafărul” (1902), fiind unul din colaboratorii ei permanenți.

Reîntors la ai săi, este angajat ca profesor de Istorie bisericească și Istoria românilor la Institutul teologic-pedagogic din Sibiu (1905—1909). În același an era numit ca profesor de Dogmatică, Apologetică și Morală, de Nicolae Bălan, doctor în teologie, viitor mitropolit al Ardealului, de a cărui prietenie se va bucura până la moartea acestuia. Își inaugurează cursurile cu o lecție „Despre originea românilor”, temă deosebit de interesantă pentru românii ardeleni de atunci. Pentru că avea studii teologice, se înscrie în secția teologică a Institutului, promovând toate examenele celor trei ani de studii (1905—1908). Din cauza unui articol publicat în ziarul „Țara noastră” din Sibiu este condamnat la trei luni închisoare, fiind închis la Seghedin; acolo va redacta cunoscuta monografie despre mitropolitul Andrei Șaguna, care-l va consacra, încă de atunci, drept unul din marii istorici ai Ardealului.

Nu peste mult timp, datorită amestecului brutal al autorităților de stat maghiare, a fost înlăturat din postul de profesor, fiind nevoit să ceară o parohie. Mitropolitul Ioan Meșianu, conștient de valoarea sa, l-a hirotonit preot pe seama parohiei Săliște, încredințându-i și misiunea de „administrator protopopesc” (1909). În anul următor, preotii din „tractul” Săliște l-au ales protopop. Concomitent deținea și calitatea de „inspector” al școlilor ortodoxe din protopopiatul Săliște, membru în „Sinodul” (Adunarea eparhială) Arhiepiscopiei Sibului și în Congresul Național Bisericesc al Mitropoliei Ardealului. Și-a continuat cercetările istorice, încât, Academia Română l-a ales membru corespondent (1914), apoi membru activ (1916).

În anul 1916, din dispoziția autorităților de stat maghiare a fost deportat în localitatea Ruszt, din județul Șopron, în Ungaria vestică, dar la intervenția noului mitropolit Vasile Manșra i s-a stabilit domiciliu obligatoriu în Budapesta din 13 octombrie 1916 până în 6 aprilie 1917, când s-a putut întoarce la Săliște. În anul următor s-a numărat printre militanții pentru realizarea unității noastre naționale. A fost delegat de sălișteni la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918, iar în ziua următoare ales membru în „Marele Sfat al Națiunii Române” și secretar general al „Resortului Culte și Instrucțiune Publică” din Consiliul Dirigent. În anul următor a intrat în viața politică a României întregite, fiind ales deputat din partea Săliștei în mai multe legislaturi, mai târziu ministru al „Sănătății și Ocrotirilor Sociale” (1926—1927), apoi al Cultelor și Artelor (1937—1938).

În toamna anului 1919 a fost numit profesor titular la catedra de Istoria modernă a românilor și Istoria Transilvaniei la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din Cluj (în 1940—1945 refugiată la Sibiu), unde a funcționat până la pensionare, în 1945. În câțiva ani școlari a funcționat și ca profesor de Istoria

Bisericii române la Academia teologică din Cluj. În anul 1920, împreună cu colegul său, istoricul și omul politic Alexandru Lapedatu, întemeiază „Institutul de Istorie Națională din Cluj”, pe care-l vor conduce până în 1945, publicând zece „Anuare” ale acestuia, cu studii istorice deosebit de apreciate. Concomitent a fost ales membru în Comitetul central și președinte al Astrei, membru în Adunarea eparhială a Episcopiei Clujului și în Congresul Național Bisericesc de la București; era sfetnic luminat al patriarhului Miron Cristea, al mitropolitului Nicolae Bălan și al primului episcop al Clujului Nicolae Ivan. În august 1925 face parte din delegația Bisericii noastre la un Congres ecumenic la Stockholm.

Ioan Lupaș, rămâne în conștiința noastră în primul rând ca istoric. Cercetările sale se îndreaptă mai mult spre istoria românilor transilvăneni și a Bisericii lor. La monografia amintită închinată mitropolitului Andrei Șaguna (1909 și 1911, prmiată de Academia Română), se adaugă și alte lucrări privind felurite aspecte din activitatea marelui ierarh, altele despre mama sa Anastasia (1912 și alte ediții) și multe altele, printre care cităm: *Misiunea episcopilor Gherasim Adamovici și Ioan Bob la Viena în 1792* (1912), *Mitropolitul Sava Brancovici și principele Acațiu Bacșai* (1913), *Episcopul Vasile Moga și profesorul Gheorghe Lazăr* (1915), *Episcopul Nicolae Popea și Ioan Micu Moldovan* (1920), sau monografiile închinată unor personalități ale culturii românești: *Doctorul Ioan Piuaru Moșnar* (1939), *Emanuil Gojdu* (1940). Multe studii abordează teme legate de nefericitul act al dezbinării noastre bisericești din 1699—1701. În 1918 și-a publicat cursul ținut studenților teologi de la Sibiu, sub titlul *Istoria bisericească a românilor ardeleni* (reeditat în 1995). Mai târziu va publica o *Carte de istorie bisericească ilustrată* (1933) și un manual de *Istoria Bisericii Române* pentru clasa a IV-a de liceu, ajuns la opt ediții, un alt manual, *Istoria românilor pentru clasa a VIII-a secundară* a ajuns, în 1944, la 15 ediții (!). Nu pot fi trecute cu vederea volumele: *Lecturi din izvoarele istoriei românilor* (1928), *Cronici și istorici români din Transilvania* (2 vol. 1933, ed. II. 1940), *Istoria unirii românilor* (1937), *Documente istorice tranilvane* (1940). Spre sfârșitul carierei sale didactice, a publicat monumentală lucrare *Zur Geschichte der Rumänen. Aufsätze und Vorträge* (Sibiu, 1943, VIII + 609 p), iar o parte din studiile publicate anterior au fost strânse în cunoscutele *Studii, conferințe și comunicări istorice* (5 vol., București, Cluj și Sibiu, 1928—1946). Sute de studii și articole au apărut în periodicele vremii: „Telegraful Român”, „Luceafărul”, „Renașterea”, „Societatea de mâine”, „Revue de Transylvanie” etc.

Contemporanii l-au omagiat în 1940, la împlinirea vârstei de 60 de ani, iar în 1943 a apărut, la București, un masiv volum omagial, cu colaborarea multor istorici și alți oameni de cultură, români și străini. În schimb, în timpul regimului comunist, a avut aceeași soartă ca mulți alți cărturari și oameni politici din România interbelică: a fost pensionat în 1946, iar în 1950 aruncat pentru câțiva ani în închisoarea de la Sighet (unde erau și alți istorici: Gheorghe Brătianu, Alexandru Lapedatu, Silviu Dragomir, Ștefan Moșes). După eliberare a trăit câțiva ani la Sibiu, unde putea fi văzut mereu la Mitropolie sau la Institutul teologic, iar ultimii ani de viață i-a petrecut la București. N-a mai scris mult, din cauza vârstei înaintate și a vederii care-i slăbise foarte mult. A murit la 3 iulie 1967, fiind înmormântat în cimitirul de la mănăstirea Cernica, alături de atâția oameni de cultură și ierarhi ai Bisericii noastre.

Ioan Lupaș rămâne ca o mare personalitate a istoriografiei românești din prima jumătate a veacului al XIX-lea, ca un militant pentru drepturile românilor ardeleni și pentru unirea din 1918, ca o victimă a regimului comunist. Să-i cinstim memoria, mai cu seamă prin lectura operelor sale, din care să ne îmbogățim cunoștințele de istorie națională și bisericească, și să culegem învățăminte pentru viitor.

Pr. Prof. MIRCEA PĂCURARIU

CATEHEZA

Persoană și personalitate morală

ASCULTAREA: — SIMȚUL RESPONSABILITĂȚII.

INTRODUCEREA: Cu ce învățăminte ne-am ales noi din ascultarea catehezei rostite în Duminica trecută, despre simțul responsabilității?

— Că în urma săvârșirii unor fapte în mod liber, ne revine o oarecare responsabilitate, răspunzând personal de cele ce le-am săvârșit; Unde am zis că duce această responsabilitate?

— La obligația ce ne revine fiecăruia dintre noi în a ne recunoaște ca autori liberi ai faptelor săvârșite fără nici o constrângere din afară. Ce se poate deduce din această recunoaștere a faptelor săvârșite?

— Că pentru faptele noastre suntem făcuți responsabili urmând anumite consecințe sau urmări ale acestor fapte, care aduc mulțumire sau satisfacție dacă fapta a fost bună și remușcare sau pedeapsă dacă fapta a fost rea.

ANUNȚAREA: Astăzi urmează să vorbim despre o nouă temă care este în strânsă legătură cu cea din Duminica trecută, am putea spune, urmarea ei firească și anume:

— Dacă noi ca indivizi, ca persoane suntem făcuți responsabili — răspunzători de faptele noastre — atunci e ceva firesc, ca adevărații creștini purtători ai numelui lui Hristos Mântuitorul și fii ai Bisericii Ortodoxe Române, că avem datoria să săvârșim astfel de fapte, care să nu contravină legii morale și care să nu ne facă responsabili, ci fapte care să fie în deplină concordanță cu legea morală și cu preceptele evanghelice, cu alte cuvinte ni se cere să săvârșim fapte bune, de folos nouă și semenilor, fapte cu care să tindem spre desăvârșire. Deci urmează să vorbim despre:

PERSONANĂ ȘI PERSONALITATE MORALĂ

TRATAREA. Când zicem persoană ne gândim la noțiunea de individ, ins, dată omului încă de la naștere. Personalitate înseamnă ceea ce este propriu unei persoane, ceea ce o distinge ca individualitate.

Personalitate morală — un scop în sine, un ideal spre care năzuim noi ca persoane, ținta spre care se îndreaptă toate eforturile creștinului spre împlinirea binelui comun spre atingerea desăvârșirii.

Personalitate morală înseamnă — persoana care a trecut de la starea dată lui la naștere la o stare de desăvârșire, la atingerea scopului pentru care a fost creat de Dumnezeu, prin cultivarea binelui, prin dorința fermă de a nu se mulțumi niciodată cu ceea ce a făcut în drumul spre desăvârșire și spre împlinire.

Trecerea de la starea de persoană la starea de personalitate morală am putea-o asemăna cu trecerea de la starea de chip a lui Dumnezeu ce-l avem primit de la naștere, la atingerea stării de asemănare cu Dumnezeu — după har — printr-o continuă lucrare în slujba lui Dumnezeu și a semenilor.

Orice persoană este o personalitate morală în stare virtuală, cum de ex. într-o ghindă stă ascuns un stejar falnic.

Zbuciumul fiecărei persoane, al fiecărui creștin, lupta lui continuă întru câștigarea a cât mai multor virtuți în folosul său, dar mai ales al semenilor.

Înmulțirea talanților primiți, lucrarea cu ei, și nu îngroparea lor în pământ, ci aducerea de roade bogate la timp potrivit, ceea ce trebuie să facă o persoană care vrea să devină personalitate morală.

Slujirea și iubirea lui Dumnezeu îngemănată cu slujirea și iubirea semenilor, iată lucrarea creștinului care vrea să nu rămână o simplă persoană.

Această lucrare, această trecere de la persoane la personalitate morală prin lucrarea și săvârșirea de fapte bune în folosul semenilor își găsește originea și în vorbele înțelepte ale poporului nostru român, exprimate mai ales prin cuvintele: a fi om de „omenie” sau a fi „om” cu O „mare”, sau în proverbele populare de ex. „cu cât mai mare ești, cu atât mai îndatorat ești la omenire să slujești”, sau „oricine ești și oricum ești, oriunde ești, adu-ți aminte că om ești”.

Omenia cerută de înțelepciunea poporului trebuie câștigată prin sacrificii, prin dăruire de sine, prin slujire și mai ales prin slujire, prin viața ta închinată semenilor, prin toate creațiile înspre mai bine puse în slujba fratelui.

Personalitatea morală înglobează pe toți oamenii laolaltă, ca frați și fii ai aceluiași Tată Ceresc.

Obiectivul principal al vieții noastre creștine pretinde a nu ne mulțumi să fim simpli indivizi în societate ci să devenim personalități morale, a moralei trăirii și creației noi pentru sine și pentru altul, a moralei considerentelor reciproce și a respectului reciproc întru armonizarea vieții sociale, a moralei tuturor virtuților ziditoare de suflete mari. Noi știm că morală este o formă a conștiinței și că s-a născut și dezvoltat alături de ea.

Conștiința și credința l-au învățat pe om să deosebească binele de rău, virtutea de viciu, dreptatea și adevărul față de minciună, fari-seism și nedreptate.

Un strigăt către viață

Evit, pe cât îmi stă în putință, discuțiile în contradictoriu pe teme de credință cu frații de altă confesiune decât cea în care mă aflu, pentru simplul motiv că atari discuții se dovedesc de cele mai multe ori lipsite de finalitate. Liber este fiecare să-și urmeze calea pe care i-o indică conștiința, având a da socoteală pentru calea pe care o urmărește.

Există, însă, câteva puncte de credință în privința cărora nu sunt dispus să fac nici cea mai mică concesie, iar unul dintre acestea este cel referitor la botezul copiilor. Se cunosc în genere argumentele care se aduc în favoarea respingerii acestui act creștin fundamental, iar dintre ele cel mai la îndemână, și aparent chiar credibil, este acela că, întrucât copiii nu au credință, nu li se poate administra Botezul.

Să ne întoarcem, însă, la problema, atât de delicată în aparență, și anume, dacă pruncii au sau nu credință. Să amintim întâi de toate că Mântuitorul însuși accentua, în mai multe situații, tocmai acest fapt „cel ce va sminti pe unii dintre aceștia mici care cred în Mine...” (Mt. 18, 6). Să acceptăm că pentru cineva care privește lucrurile din afara lor, acestea ar putea să pară simple presupuneri, fără nici un temel real. Numai că lucrurile nu stau deloc așa, pentru că, grație științei moderne, avem puțința să accedem la niște realități, față de ce a nu cu mult timp în urmă mulți dintre noi ar fi păstrat o rezervă serioasă. Mă refer în s eș la embriologie, care a reușit să pătrundă până acolo unde se zămislește noua ființă umană. Rezultatele sunt mai mult decât relevante, ele nefăcând altceva decât să confirme cele susținute dintotdeauna de religia creștină: omul este o entitate înzestrată cu trup și suflet deopotrivă, încă din momentul concepției.

Grăție tehnicii moderne, un medic american a reușit să filmeze un avort la 12 săptămâni. Imaginile care i-au fost date să le vadă au fost cutremurătoare. La apropierea, numai a instrumentului ucigaș, fătul reacționa violent, încercând să se apere, d-schizând larg gura ca într-un strigăt disperat, așa numitul „strigăt mut” al vieții care se vrea cruțată. Dar fătul nu reacționează numai la tentativele de avort, ci el resimte, încă din primele zile ale existenței sale, chiar și stările psihice ale mamei, simte atunci când este iubit sau nu și, în genere, starea psihică a mamei este trăită ca atare de către făt.

Un alt specialist american (K. McAll), lucrând însă independent de cei amintiți mai sus, ajunge la concluzii similare, împingând însă consecințele mult mai în profunzime: fătul este ca, abil să întrețină și să dezvolte chiar și

L-au învățat pe om să-și stăpânească pornirile spre ceea ce nu-i omenesc, să-și alunge din simțăminte principalele dezordini ale sufletului: mândria, răzvrătirea, luxul și lenea.

L-au învățat să fie modest, așa cum a fost Mântuitorul Hristos și Sf. Apostoli, să fie conștiincios, omenos și cinstit.

Morală creștină este cea mai revelatoare și cuprinde normele de conduită morală cele mai adecvate și de perpetuă actualitate.

Răsturnând concepția păgână de până atunci că omul este lup, omului, morală creștină proclamă principiul că omul este altui om — prieten și frate pentru că deasupra tuturor stă Dumnezeu Părintele întregului neam omenesc.

Iisus Hristos n-a fost numai un inventator ci și un creator, creatorul moralei celei noi, care s-a răspândit în toate unghiurile lumii. Iisus Hristos a pus în fața credinciosului dragostea față de aproapele la aceeași valoare ca și dragostea de sine însuși, ba, chiar mai mult, a pus în fața împărăției pământești, împărăția cerească. Faptele noastre, viața noastră, trebuie să arate în primul rând credința pe care o mărturisim în vederea dobândirii acelei împărății Cerești, devenind ceea ce ne propunem: personalități morale. Trebuie să ne măsurăm caracterul cu valorile comportării noastre în lume, cu faptele noastre, înlăturând din viața noastră propriile slăbiciuni și fiind demni, căci fără demnitate nu vom fi considerați ceea ce suntem și dorim să devenim — personalități morale. Suntem și trăim în mediul cel mai fidel, pentru a ne crea o personalitate, un renume.

Să avem ceva propriu al nostru prin care să ne distingem în muncă noastră, în viața noastră, să avem o autoritate, acea autoritate morală care este forul suprem educativ al omului și care duce la atingerea treptei de a fi o personalitate morală.

În muncă noastră spre atingerea acestui ideal de viață creștină, să alegem drumul cel mai adevărat, cel de pe care să nu riscăm a ne opri la jumătate și a face calea întoarsă; ar însemna să dărâmăm ceea ce am clădit până aci și ceea ce am clădit înaintașii noștri. Noi nu dărâmăm, noi clădim, iar clădirea noastră se reazăimă pe temelii noi și din fundament, pe temelii Evangheliei Mântuitorului Iisus Hristos.

Printr-o astfel de viață creștină trăită după acest model, persoana poate ajunge la maturitate la apogeul ei, la idealul ei, la ceea ce se cheamă „personalitate morală”.

REZUMAT. Despre ce a fost vorba în cateheza de azi?

— Despre persoană și personalitate morală.

— Ce ne spune această temă?

— Această temă ne arată că noi creștinii, prin viața noastră, prin tot ceea ce facem și suntem, trebuie să devenim personalități morale, prin săvârșirea binelui, printr-o viață curată, demnă și sinceră, trăită după modelul lui Iisus Hristos.

Realizând rolul pe care-l ai în societate în chip desăvârșit, poți deveni o personalitate, punându-te în slujba valorilor sociale, realizându-le în mod personal și creator.

ASOCIEREA. Nu toți putem deveni personalități morale înalte, dar personalități morale toți putem să devenim, fiecare după măsura înzestrării lui de către Dumnezeu.

Pentru noi creștinii Iisus Hristos a fost, este și va fi, Personalitatea morală supremă.

Sfinții Apostoli au fost personalități morale înalte. Istoria Bisericii creștine păstrează nenumărate nume de sfinți, martiri care strălucesc pe firmamentul ei, și care prin viața lor au devenit și sunt considerați personalități morale.

GENERALIZAREA. Să lucrăm cu hărnicie și cu dăruire, cu trăgare de inimă pentru a deveni și noi personalități morale, folosind clipa de față la maximum, în vederea cinstirii acestui ideal creștin de mare preț.

ÎNCHEIEREA. Personalitatea noastră morală trebuie să fie clădită pe viața noastră, pe faptele noastre pe caracterul nostru puternic, adăugând cărămidă de cărămidă la virtuțile pe care ni le-am însușit și pe care meru ni le însușim de-a lungul vieții.

În general ni se pretinde o exigență în virtute, în elocință, o înșurșire voită a calităților pe care le avem și pe care ni le dăm ca exemplu unii altora.

Răspunderea noastră este de anvergură, iar idealul nostru pornește de la principiul progresului și al desăvârșirii sufleteshti. Idealul nostru este măreț și urcă spre tot ce poate fi mai frumos în viață, culminând cu acel nectar divin care hrănește și înnobilează sufletele, acela că n-ai trăit în zadar și că visele pe care ni le-am făurit le-am transformat în realitate, arătând semenilor bunătate, dragoste și jertfelnicie.

Căci bunătatea și dragostea, față de semenii este cărarea urcușului spre desăvârșire de la persoană la personalitate morală, de la chip la asemănare cu Dumnezeu, cărare care nu-și are capăt niciodată.

Preot IOAN CAREBIA

o activitate spirituală, el fiind capabil să absoarbă sentimente e și rugăciunile.

Alte dovezi care vin în sprijinul afirmației că fătul este într-o comunicare continuă cu exteriorul, mai mult, că el este capabil să reacționeze corespunzător la mesajele venite din afară, nefiind o simplă masă amoră, o demonstrează cercetările efectuate de câțiva medici psihiatri de la Universitatea din Loyola (Chicago), pe mai mulți subiecți care aveau la activ una sau mai multe tentative de sinucidere. După o observare minuțioasă a datelor, s-a constatat că subiecții respectivi, în faza intrauterină, fuseseră agresați de mamele lor, prin încercări de avort, constatându-se că data în care avuseseră loc tentativa de avort coincidea cu data tentativei de sinucidere. S-a mai constatat că atunci când metodele de sinucidere coincideau cu cele pe care le fo-

liseră mamele (obecte conținătoare, otrăvă, etc.). Concluzia acestor medici ar trebui să dea multora de gândit, fătul avea cunoștință de aceste agresiuni încă din primele săptămâni de sarcină.

Chiar și aceste puține exem. le ne îndreptățe c pe deplin să afirmăm că avem care cunoștință de sine, că el este capabil să întrețină o viață spirituală și că, deci, are credință, chiar dacă nu în sensul consacrat al termenului, dar cu și uranță având o predispoziție sau o disponibilitate spre Divinitate. Or, în fața unor atari fapte, care țin de domeniul evidenței, ne vine foarte greu să avem chiar și cea mai mică considerație pentru cei care, așa cum spuneam la începutul rândurilor de față, reușă cu obstinație botezul copiilor, bazându-se pe un fapt iluzoriu, și anume, că aceștia n-ar avea credință. Oricum, știința medicală modernă, prin concluziile sale obiective și nepartinice, vine să infirmă, dacă mai era cazul, aceste false presupuneri.

Pr. S. NICOLAE

Pogatul și săraeul

Cum știm, de-a pururea bogatul
Mereu s'adune grija ate:
Când grea de-arginți își simte punga,
În casa lui e sărbătoare.

Nu pâinea sufletului cere,
La Cel ce tuturor o-mparte.
Privind spre ceruri plin de sine,
Strigă spre Cel fără de moarte:

Sporește-mi, Doamne, rodul muncii,
Să mi văd hambarele bușite,
În curtea largă zeci de cară,
În grajduri cât mai multe vite!

Lungește anii mei, Părinte,
Să mi bucur sufletul de toate,
Ca-n raiul Tău să-mi simt iința,
Să nu mă mai gândesc la moarte!

Săraeul, stând umil în umbră,
De-a pururi nebăgat în seamă,

Grăi domol, plecându-și fruntea:
Părinte bune n'grija-ți ia-mă!

Nu-ți cer arginți să-mi umplu punga,
Nici aurul deșert nu-l cer.
Tălharii mi-ar prăda coliba,
Și n-aș ști ce să fac cu ei.

Din daturile Tale multe
Dă-mi binecuvântare-n casă,
În preajma mea pe cei dragi veseli,
Dă-mi pâinea zilelor pe masă.

Putere brațelor, să poată,
Trud'nd cinstit, s-ag-nisească
Puținul care trebuiește
Pe lume omul să trăiască.

Deschide mi buzele, ca-n șoaptă,
Să-ți dau mulțamul pururi — vamă:
De-mi rade bucuria-n casă,
De-mi rade lacrima sub geană.

PETRE ȘAITIȘ

Mihai Eminescu și Petre Ispirescu

În cadrul „Junimii” bucureștene din casa lui Titu Maiorescu (str. Mercur, nr. 1), dar, mai ales, în casa soților Mitei și Wilhelm Kremnitz, Jan Urban Jarnik (1848—1923), filolog ceh, specialist în romanică, care s-a ocupat și de limba, literatura și folclorul românesc, publicând, printre altele, împreună cu A. Birseanu: *Doine și strigături din Ardeal* (1885), fiind din 1919 și membru de onoare al Academiei Române, scris în *Drumul pe care am mers* (1909) că în vara anului 1879 a cunoscut pe „Alecsandri, Eminescu, Hasdeu, Ispirescu, Slavici și alții”. M. Eminescu l-a îndemnat chiar pe romanistul ceh „să scrie o lucrare despre Anton Pann și se oferise să-i împrumute culegerea de proverbe a lui Goleșcu”. Iar Petre Ispirescu îi comunica lui J. U. Jarnik că a primit de la M. Eminescu colecția de proverbe a lui Iordache Goleșcu: „... dobândind de la d. Eminescu colecția de zicături ale Goleșcului, m-am silit să le copiez, ceea ce am și făcut”, sigur, ca să-i trimită și lui o copie, căci lucra el însuși la o colecție folclorică.

Despre Petre Ispirescu (1830—1887), folclorist și scriitor, cel mai important culegător de povești din secolul trecut (*Legende, sau basmele românilor; Sioane sau povești populare; Jucării și jocuri de copii; Pilde și ghicitori;* povestiri istorice etc.), M. Eminescu a scris, apreciindu-i meritele.

Recenzând în *Timpul* (Notițe bibliografice, 1880) culegerea de *Pilde și ghicitori*, 1880, adunate de P. Ispirescu, M. Eminescu a formulat câteva păreri privind ghicitorile și felul cum trebuie culeasă literatura populară.

„D-lui Ispirescu-i datorim și alte culegeri prețioase de literatură populară” — dovadă că le cunoștea. Fiindcă ghicitorile „sunt de-a dreptul culese”, poetul citează două scriind: „Unele consistă din cuvinte fără înțeles și cu toate acestea se pot ghici numai prin armonia lor imitativă, altele iar sunt comice prin greociunea și neexactitatea comparațiilor.

Intre cele dintâi, cu armonie imitativă, sunt următoarele:

Tac, tac	Urduc,
Prin copac,	Burduc
Fâș, fâș	De barbă-l duc
Prin păș.	De barbă-l aduc.
(Coasa)	(Fedeleșul)

Unele ghicitori sunt cam echivoce, dar nu ne pare rău. Cu toate considerațiile de decență literară, am dori ca mai cu seamă elementele literaturii populare să se adune fără scădere și nealterate prin prudenție. TALE-QUALÉ.”

Poetul a fost, de altfel, preocupat de modul cum se culege materialul folcloric, pledând pentru păstrarea autenticității, adunat și fixat în culegeri cât mai exact.

Broșura *Pilde și ghicitori* adunate de P. Ispirescu, culegător tipograf, Tipografia laboratorilor români, București, 1880, este împărțită în două părți: *pildele*, un fel de fabule instructive și *ghicitorile*, care sunt culese: de la un „craiovean”, de la un „soldat oltean” și de la o „fată din satul Merchiaș, scaunul Cohalm, Transilvania”.

Dintre *pilde*, M. Eminescu citează din *Pițigoiul și scatiul cântecul pițigoiului*:

«Cinci
Opinci
Intr-un picior
Și tot stă calcâitul gl.»

subliniind că „armonia imitativă din cele din urmă versuri e fără îndoială de origine curat populară”. Apoi citează ghicitorile menționate deja.

M. Eminescu îl socotește pe Petre Ispirescu numai culegător și colecționar de folclor, fără să-l includă între reprezentanții literaturii populare românești, unde evidențiază numai pe scriitorii care se inspiră din folclor, dar creează în manieră proprie, cultă.

Tot în ziarul bucureștean *Timpul* (1880), poetul povestește, rezumându-l, basmul popular scris de P. Ispirescu: *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, pe care-l considera „unul din miturile cele mai semnificative din câte a păstrat poporul nostru”. Cităm începutul basmului, așa cum îl prezintă poetul:

„Unul din miturile cele mai semnificative din câte a păstrat poporul nostru este următorul: La leagănul unui copil se coboraseră cele trei ursitori, menindu-i una tărâie, alta istețime, a treia mărire lumescă. Muma copilului, nemulțumită că i se dăruiseră și lui bunuri pe care le-au avut atâția oameni, rugă pe cele trei zâne ca în-deosebi copilului ei să-i hărăzească ceva ce n-a avut încă nici un muritor. Cu-ntristare-i răspunse una din zâne: «Ca toți oamenii, nici judeci, nici poți judeca ceea ce ai cerut, dar totuși îți împlinesc dorința și dăruiesc copilului tău tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte».”

Sigur: poetul face din eroul basmului un personaj purtător al ideii de independență, libertate și dreptate socială, afirmând că independența românilor „e suma vieții noastre istorice”.

Asupra aceluiași basm, poetul revine în *Timpul* (1881). El scria: „Între legendele noastre naționale, e una (în colecția Ispirescu) de străveche origine desigur și de o mare adâncime, Un om primește de la ursite privilegiul «vieții fără moarte și tinereții fără îmbătrânire».”

Aici trebuie să spunem că episodul cu ursitorile nu există în basmul *Tinerețe fără bătrânețe*...; M. Eminescu, printr-o falsă memorie, atribuie basmului episodul acesta. El contaminează și preia mitul ursitorilor din basmul prelucrat de R. Kunisch: *Die Jungfrau ohne Körper* (*Fecioara fără corp*), tradus de el (în poză) și prelucrat apoi în versuri în poemul de inspirație folclorică *Miron și Frumoasa fără corp*. Reproducem fragmentul în cauză (din basmul în proză):

„Femeia prinse inimă și grăi: «Măestrelor, noi suntem oameni sărmani și norocul a fugit mereu departe de coliba noastră. Dar vă vom da mulțumită toată viața, dacă v-ați îndura să dăruși băiatului acestuia tot binele de care noi n-am avut parte». Ursitoarele zămbiră și una din ele grăi către băiat: «Să fii tare ca leul, mândru ca primăvara și deștept ca vâzduhul care le știe pe toate!» Și cealaltă grăi: «Toți oamenii să te iubească, iar puterea și bogăția să fie partea ta!» Și după ce grăiră acestea se pregătiră să plece. Dar mama zise: «Vai, prea slăvitelor, nu puteți voi să dăruși mai mult băiatului meu, să se deosebească de toți ceilalți oameni?» Și ursitoarele tăcură o clipă, apoi una grăi către noul născut: «Să dorești totdeauna ce-i mai sus!» Și cealaltă grăi: «Să dobândești ceea ce dorești!»

Poemele *Povestea Dochiei și Ursitorile*, *Ursitorile*, scrise în stil folcloric, ca și poemul *Mușat și Ursitorile*, scris mai apoi într-un tipar prin excelență cult, în terține, ca *Divina Comedia* a lui Dante, au un miez comun. Poetul s-a regăsit pe sine identificându-se cu eroul liric, înveșmântându-i chipul și convertindu-i sensul în haina mitului și simbolului propriu.

În aceste poeme, M. Eminescu s-a oprit un moment și asupra episodului ursirii, când cele trei zâne (ursitoare) ies din teul vechi și dăruiesc copilului: mărire, vitejie și înțelepciune. Copilul e de data aceasta, simbolul poporului român, rod al lui Traian și al Dochiei. Poetul a vrut să creeze un mit unic, întâlnit numai la poporul român și datorat unor vechi credințe, istoriei și vitalității neamului, așa cum gândea el. De aceea, o ursitoare îi va dăruii copilului darul suprem: *tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*. Regăsindu-se în mit, la „leagănul-i de aur”, ursitorile i-au venit să aspire la ce-i mai mare și desăvârșit:

Fie-i dat ca totdeauna
El să simtă-adânc într-insul
Dorul după ce-i mai mare
N astă lume trecătoare,
După ce-i desăvârșit
Și să-și vadă la picioare
Acest dar neprețuit.

Căci i s-a dat să simtă-ntotdeauna
Un dor adânc și îndărătnic foarte
De-o frumusețe cum nu e nici una.

Și s-o ajungă chiar e dat de soarte,
Căci tinereța neîmbătrânită
Îi dăruim și viață fără de moarte.

În 1882 (tot în *Timpul*), scriind despre revista *Columna lui Traian* și analizând conținutul primelor două fascicule, poetul menționează „o poveste de P. Ispirescu.”

Prin legendele lui Petre Ispirescu, poetul a intuit aspectele esențiale, originale, ale tradiției noastre, vădindu-i înțelesul adânc, bogat și multilateral, ce compun ethosul nostru caracteristic, în sensul permanențelor specifice ale culturii populare: „tradițiile sale istorice astfel cum ele s-au stabilit în curgerea vremurilor”. Tradiția, prin urmare, e identificată, de poet cu „geniul neîmbătrânit al istoriei noastre”, acordând, în felul acesta, textului anumite înțelesuri și semnificații simbolice.

Preocuparea față de mitul poporului, căruia i-a dat expresie artistică, în metafore și alegorii, trădează la poet dragostea lui nețărmurită pentru producțiile populare și străduința lui artistică necurmată de a le înălța la rangul marilor creații universale.

Astfel: „Geniul neîmbătrânit al istoriei noastre” a fost comparat cu unul din cele mai semnificative mituri din câte a păstrat poporul nostru: „Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte”.

GRAȚIAN JUCAN

Intensificarea misionarismului intern - o problemă a Bisericii

Timpurile pe care le trăim, după cel de al doilea război mondial, după stăpânirea at-e și năvala prozelitismului sectelor și curentelor religioase (sau pretins religioase, în fond anarhice și pustilioare de suflute), pretind cu necesitate o învioreare a ceea ce numim misionarism religios. Precizăm, dacă mai e nevoie, că nu milităm pentru misionarismul de cucerire a sufletelor — urmat de cuceririle de altă natură, care a adus termenului un nedorit sens peiorativ — ci de ceea ce preocupă slăbuțoarea de înduhovnicire a credincioșilor noștri și, desigur, a noastră a slujitorilor sfintei noastre Biserici, mai întâi. Această lucrare presupune o cunoaștere chiar numai sumară a învățăturii de credință creștine ortodoxe, fără de care evlavie, chiar sinceră și curată, poate aluneca în superstiții și erezi. Este lucrarea catehizei și a predicii mistagogice, dogmatice și liturgice, în slare să facă din credinciosul nostru un om echilibrat, capabil să înfrunte amăgirile prozelitiste de tot felul. Nu credem că simpla împărtășire de cunoștințe religioase poate realiza *idea* l o-mului duhovnicesc pentru care milităm. Cheia succesului în cauză stă în mâinile preotului păstor de suflete care trebuie să fie, el mai întâi, un om duhovnicesc, cu adâncă trăire lăuntrică, pildă vie pentru credincioși. El trebuie să-și amintească mereu declarația făcută la hirotonie și cuvântul apostolesc către Timotei (de două ori repetat: „Nu fi nepăsător de darul ce este în tine... să îți aprins darul lui Dumnezeu care este în tine prin punerea mâinilor mele” (1 Timotei IV, 14 și 2 Timotei I, 6).

Pentru a justifica titlul acestui articol, vom arunca mai întâi o scurtă privire istorică asupra felului în care înaintașii noștri au lucrat în acest domeniu. A existat la noi, îndeosebi în părțile de vest ale țării, în Banat și Crișana, o tradiție misionară, cu realizări importante, prea puțin cunoscute de generațiile mai noi. Vom enumera doar câteva din aceste activități misionare, legate mai ales de numele vrednicilor de pomenire episcopii al Aradului și Oradei, Grigorie Comșa, Andrei Magieru, Roman Ciorgariu și Nicolae Popovici. Vom enumera fapte și împrejurări din a doua jumătate a secolului nostru care au determinat o scădere a răvinei misionare și, în s'ârșit, câteva smerite propuneri prin care avem credința că s-ar putea revigora lucrarea misionară în Biserica noastră.

1. Atmosfera morală viciată din anii următori primului război mondial a determinat o reacție binefăcătoare din partea ilarhiei superioare a Bisericii noastre. Cel care a tras mai întâi semnalul de alarmă a fost consilierul cultural de la Episcopatul Aradului, Dr. Gheorghe Ciuhandu. Om de cultură, istoric apreciat și militant pentru apărarea credinței strămoșești, președinte al Asociației clerului ortodox, chema clerul la părsirea „pastorației de birou”, care aștepta să vină credincioșii la preot când au nevoie de el și implicarea lui în problemele vieții obștești. Este semnificativ titlul unui studiu al său *Înapoi la Apostolie* (publicat în Revista Teologică de la Sibiu, 1921). Măneacănd de la textul biblic: „Nu este potrivit ca noi (=Apostolii), părăsind cuvântul lui Dumnezeu, să slujim la mese... ci noi vom stăruî în rugăciune și în slujirea

cuvântului” (Faptele Apostolilor VI, 2—4), milita pentru un misionarism intern ortodox. Au urmat întemeierea unor Asociații religioase ca, Frăția Ortodoxă Română, Asociația femeilor ortodoxe, Asociația Patriarhul Miron, etc., dar cea care s-a impus și a rămas până azi a fost Asociația Oastea Domnului, întemeiată de preotul Iosif Trifa, sprijinit de un număr mare de voluntari, între care poetul Oastei, vrednicul de pomenire, Traian Dorz.

Episcopul Grigorie Comșa al Aradului (1925—1935), om de cultură, autor al unor numeroase broșuri de apărare a Ortodoxiei, și-a câștigat supranumele de „episcop misionar”. Realizările lui din acest domeniu (pelerinajele la mănăstirea Hodos-Bodrog, foarte multe vizite pastorale, etc.) au fost curmate de o moarte prematură, după abia zece ani de arhipăstorie. I-a urmat însă episcopul de pleo memorie, Andrei Mașieru (1936—1960), părintele meu sufletesc, un zelos misionar, care a înălțat lucrarea misionară pe culmi și cu mijloace necunoscute până atunci. Cărțile de predici ale distinșilor preoți arădeni, îndemnați de el, apărute mai întâi în prestigioasa revistă eparhială, *Biserica și Școala*, la rubrica *Despre ce să predicăm?*, și apoi adunate în volum, au pus la dispoziția clerului din eparhie metode de predici din toate ramurile teologice. A continuat să organizeze pelerinajele la sfânta mănăstire Hodos-Bodrog, inițiate de înaintașul său, precum și la alte mănăstiri și schituri din eparhie. Principala realizare a acestui mare episcop o constituie inițierea unui organism misionar cuprins în „Statutul misionarismului religioz în eparhia Aradului” care este în vigoare și azi. O realizare deosebită o constituie Școala de duminică cu program religios catehetic pentru vecerniile de duminică după masă. Toate acestea, precum și alte măsuri, au avut darul de a desăvârși o Tradiție misionară, începută de înaintași și care ar merita un studiu temeinic care credem că ar fi de folos idealului reactivării și intensificării misionarismului intern atât de necesar în împrejurările de azi.

2. Activitatea misionară și răvna pentru această sfântă lucrare, începută atât de frumos, a fost împedecată în anii care au urmat, prin intervenția brutală a autorității de stat. E vorba de cea „îngrădire” a activității pastorale „numai în biserică”, mergând până la suprimatea vecerniei în duminici după masă, pentru a nu s'ârșeni (chipurile) activitatea căminelor culturale. A fost o măsură care, practic, a desființat programul de catehizare a credincioșilor, dat fiind faptul cunoscut că, într-o predică în cadrul liturghiei, nu se poate cuprinde învățătura de credință și viață morală, în măsură suficientă. Trebuie amintit și faptul că, spre cinstea lor,

Vizita Regelui Mihai I și a Reginei Ana, la Sibiu

Luni, 28 aprilie 1997, a doua zi a Sfințelor Paști, a avut loc, la Sibiu, vizita Regelui Mihai I, împreună cu Regina Ana, după un lung exil, nedrept și nedemn pentru toată suflarea românească.

Sosiți de la Timișoara, unde au participat la Slujba de Înviere, Majestatele Lor au fost întâmpinate la aeroportul Sibiului de oficialități ale județului nostru, după care au fost conduși la Prefectura. Vizita a continuat, apoi, la catedrala mitropolitană. Deși vizita nu s-a anunțat în mod oficial, totuși catedrala a fost plină de credincioși, care au așteptat cu emoție aproape trei ore sosirea suitei regale.

În jurul orei 17,45, în sunete de clopote și urale ale mult mii, Regele Mihai și Regina Ana au fost întâmpinați la catedrală de către I.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, împreună cu preoți profesori de

la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna”, consilierii și alții preoți și diaconi. Trecând cu greu prin mulțimea credncioșilor, Regele Mihai a fost condus de I.P.S. Sa Mitropolitul Antonie în sfântul altar, potrivit canonului 69 Trulan, prin ușile împărătești, unde a sărutat Sf. Evanghelie, apoi I s-a oferit scaunul mitropolitan din naosul catedralei.

Din fața altarului, I.P.S. Sa Mitropolitul Antonie Plămădeală a adresat Majestateilor Lor următorul cuvânt de întâmpinare:

„Majestate, această catedrală poartă amintirea trecerii pe aici a Regelui Rege Ferdinand și a Reginei Maria, îndată după Unirea Transilvaniei cu România, în 1918. Aș vrea să spun 1-deosebi că acela care a adus modelul catedralei, care a ajutat la desăvârșirea ei și care, după aceea, a ajuns episcop de Caransebeș, timp de zece ani și Prîmul Patriarh al României, a fost Miron Cristea, de care Majestatea Voastră își aduce aminte, răci Miron Cristea s-a numărat între cei trei membri ai Regelui. În timpul primei Domnii a Majestatei Voastre. Iată, deci, cum această catedrală evocă personalități care, pe lângă marii Regi ai României, au avut un rol cu totul deosebit. Ați cunoscut, desigur, Majestate, doi dintre înaintașii mei la această Mitropolie a Ardealului. L-ați cunoscut pe Nicolae Bălan, mare Mitropolit, unul dintre aceia care n-au semnat, fiind în Consiliul de Coroană, cedarea Transilvaniei atunci când a fost cerută de hrtiști. De asemenea, l-ați cunoscut pe Nicolae Colan, și el Mitropolit al Ardealului după Nicolae Bălan, despre care spunem întotdeauna că a fost un erou al nostru pentru că, după dictatul de la Viena, a rămas la Cluj, sub ocupație, a păstorit acolo, a suferit umilințe, iar după aceea cred că ați fost și Majestatea Voastră la Academie, când Mitropolitul i s-a conferit titlul de academician.

Să-mi dați voie, Majestate, să vă spun că eu personal V-am văzut când erați copil. Am și eu o vârstă oarecare... V-am văzut într-un loc — mai mult locul mă face să vă aduc aminte! — V-am văzut atunci când, împreună cu Augustul Vostru Părinte, Carol al II-lea, ați luat în primire castelul de la Hâncesti, din Basarabia, dăruit Familiei Regale.

Și iarăși, fie-mi îngăduiți să vă spun că în 1946, la marea manifestație din Piața Victoriei, unde erați cu guvernul vremii acesteia și, apoi, la și mai marea manifestație din Piața Palatului, printre studenții care lăceau urări Familiei Regale și Majestatei Voastre, la 8 noiembrie 1946, printre mii de studenți de atunci se afla și cel ce vă vorbește acum.

Iată cu cât popor, deși am fost anunțati târziu că veți trece pe aici, vă primim cu bucurie în această catedrală și vă facem urări de bun venit. Sotocim că e o bucurie pe care ne-o faceți, împreună cu bucuria Învierii pe care o sărbătorim în aceste zile.

Bine ați venit! Binecuvântat fie cel ce vine întru numele Domnului!”

După aceste cuvinte impresionante, rostite cu emoție vizibilă de înalt Prea Sfinția Sa, a urmat un polihroniu în cinstea Majestateilor Lor, a celor de față și a întregului Neam Românesc. Toată suflarea din catedrală a răspuns „Mulți ani trăiască!”

În continuare, Regele Mihai a sărutat Sf. Cruce din mâna I.P.S. Mitropolit Antonie și s-a închinat din nou în sfântul altar. Apoi, I.P.S. Sa Antonie Plămădeală l-a condus de Majestatele Lor la ieșirea din catedrală. În mijlocul catedralei, de pe soleia I-a-tă, Regele Mihai a spus sibiienilor, de trei ori, „Hristos a înviat!”. Credincioșii au răspuns cu aplauze, cu lacrimi, cu flori și cu voci tremurânde, „Adevărat a înviat!”.

În fața catedralei, mulți s'bieni l-au mărturisit Regelui Lor, dorul și suferința prin care au trecut, dar și speranța revenirii la normalitate a României Mari. În sunetele imnului regal, Majestatele Lor s-au despărțit de I.P.S. Sa Mitropolitul Antonie al Ardealului și de toți cei care l-au întâmpinat.

Suita regală s-a deplasat, apoi, spre Piața Revoluției, pe strada Nicolae Bălcescu (fostă „Regina Maria”), după care a părăsit orașul Sibiu îndreptându-se spre Mănăstirea Cozia.

Vizita Regelui Mihai la Sibiu a lăsat în urmă multă bucurie, curaj, încredere, dar mai ales multă, multă speranță.

Pr. lect. drd. IRIMIE MARGA

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu; Arhid. Visarion Bălțat

Abonamentul pe un an: 10.000 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, Banca Comercială, Sucursala Sibiu.

BIBLIOTECA „ASTRA” SIBIU